

verscheen. Hetzelfde geschiedde aan het loket militaire zaken waar de bewijzen van zedelijk gedrag werden afgegeven. Dit bewijs moest o.a. worden overgelegd door hen die zich als lid van de NSB gingen aanmelden.¹

Het sprak vanzelf dat het menigmaal tot kleine incidenten kwam tussen de NSB'ers en hun tegenstanders: NSB'ers werden uitgescholden of men spooog voor hen op de grond of liet 'toevallig' een wind wanneer zij passeerden. Om deze en dergelijke daden te berechten werd in augustus '41 door secretaris-generaal Schrieke het instituut van de 'vrederechtspraak' in het leven geroepen waar wij in ons volgende deel op terugkomen. Feitelijke gewelddadigheden van een iets ernstiger karakter kwamen ook voor. Nog steeds werden af en toe bij NSB'ers de ruiten ingeworpen en enkele malen gebeurde het dat bij NSB-boeren korenmijten in brand gestoken werden.² Over het algemeen onthield men er zich evenwel van, een willekeurige NSB'er te laten merken hoe men over hem dacht. Was men met een menigte bijeen, dan liet men die terughoudendheid wel eens varen. Zo in mei '42 in Harlingen toen daar door de NSB in de Schouwburg een openbare vergadering belegd was:

'Honderden mensen kwamen inderdaad, maar bleven voor de Schouwburg staan om eens goed te zien welke stadgenoten er binnen gingen. En dat waren er maar zeer weinig, in totaal ongeveer dertig personen, bijna allen mensen die reeds om hun landverraderlijke houding min of meer bekend stonden. Soms werd er zachtjes maar honend gelachen door de toeschouwers en soms viel er even een ijzige, grimmige stilte, al naar gelang wie er passeerde.'³

Het verschijnen van geüniformeerde NSB'ers in gemeenten waar men die uniformen niet of nauwelijks gezien had, wekte steeds de nodige deining. Midden augustus '41 brachten bijvoorbeeld twee geüniformeerde kaderleden van de Nationale Jeugdstorm der NSB een bezoek aan Elburg ter voorbereiding van een excursie door deelnemers aan een kamp der NJS. Ze beklommen de kerktoren. Beneden verzamelde zich een dreigende menigte; de fietsbanden van één Jeugdstormer liet men leeglopen. Het tweetal werd tenslotte min of meer opgesloten door 'enige honderden mensen die', aldus het verslag van één hunner,

¹ Gemeente Tilburg: *Tilburg in de oorlogsjaren 1940-1945* (z.j.), p. 55. ² Zo begin oktober '41 in Aalten; het gevolg was dat de burgemeester en tien inwoners twee maanden lang vastgehouden werden in het concentratiekamp Amersfoort. ³ H. H. Drost: *Harlingen in oorlogstijd* (1946), p. 49.